



Carrer Major, 12 (Xàbia)
Joaquim Bolufer Marqués

Publicación digital

Actuaciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2001

Editor

Fernando E. Tendero Fernández
Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores y Licenciados
en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2002

Depósito legal: A-787-2002

ISBN: 84-607-5525-8



Nom de la intervenció:	Carrer Major, 12
Municipi:	Xàbia / Jávea
Comarca:	La Marina Alta
Director:	Joaquim Bolufer Marqués
Promotor:	—
Data de l'actuació:	14/03/2001 – 09/04/2001
Coordenades localització:	31SBC537974
Períodes culturals:	Baixmedieval i modern
Material dipositat:	Museu Arqueològic i Etnogràfic Municipal Soler Blasco
Tipus d'intervenció:	Excavació de salvament

INTRODUCCIÓ

El solar on s'hi realitzaren els treballs arqueològics d'excavació, era ocupat per un vell edifici de planta quadrangular i tres pisos d'alçada que en el seu aspecte actual, correspondria a una edificació de la primera meitat del segle XIX. Acabada la demolició de l'edifici, s'utilitzaren mitjans mecànics per deixar el solar, de poc més de 150 m² de superfície, en condicions de poder encetar els treballs de l'excavació arqueològica. Foren arrancades les restes dels moderns paviments de la casa (majoritàriament de moderns taulells hidràulics), que s'assentaven, amb una prima preparació de morter, sobre el sòl geològic de margues miocenes.

Després d'aquests treballs preparatoris, l'espai del solar va ser dividit en vuit àmbits que no feien sinó repetir el ritme constructiu de l'antic edifici, estructurat en tres nevades, orientades, si fa no fa, de sud a nord. Així, a la primera nevada, a l'extrem sud del solar (frontera recaient al carrer Major) es situaven els àmbits (d'oest a est) I, II, i III. La segona nevada, va ser dividida en només dos àmbits: IV i V. Mentre que a la darrera nevada li corresponien els àmbits VI (antiga cuina), VII (pati amb la cisterna) i VIII (antic celler de la casa).

A partir d'aquestes divisions, la intervenció arqueològica es va plantejar amb la intenció d'esbrinar les possibles estructures negatives excavades en el sòl natural blanquinós de gleva, així com en la datació dels murs mestres de l'edifici enderrocat.

CALES I SONDATGES

Foren realitzades tres petites cales: cala A, en l'àmbit I, adossada al mur mestre A; la cala B, en l'àmbit II, sobre el parament interior del mur de frontera de la casa; i un petit sondatge que anomenem C, que s'adossava a la mitgera nord (que correspon a l'actual museu municipal de Xàbia), just a la base d'un arc apuntat de pedra tosca, que originàriament comunicaria ambdós espais, que posteriorment va ser encegat possiblement al segle XVII o XVIII quan va ser construïda una gran cisterna per recollir les aigües pluvials. Els tres sondatges han mostrat però, el mateix panorama. Un únic estrat de margues sense materials arqueològics, que no ens permet establir datacions. Així, tots tres han mostrat un nivell de terres blanquinoses, que a les cales A i B, corresponien a les esquifides rases de fonamentació dels murs respectius, i en el sondatge C, a les margues miocenes no alterades del sòl geològic.

Cala A

Presentava unes dimensions aproximades de 100 x 60 cm, amb una profunditat màxima sobre el nivell de superfície (per sota de la preparació del paviment modern de taulells hidràulics) de 50 cm. A la cala s'hi observava l'estreta rasa de fonament d'uns 20 cm d'amplària i que corria paral·lela al mur A. L'interior de la rasa només ofería les mateixes terres margoses del sòl geològic però alterades i rebolicades.

Cala B

Presentava unes dimensions de 70 x 50 cm, arribant-se a una profunditat màxima de 50 cm. Es repetien aquí les mateixes característiques ja descrites en el cas de la cala A: rasa de fonamentació paral·lela al mur, d'uns 20 cm d'amplària i una profunditat màxima de 50 cm excavada sobre el sòl natural de margues, i amb un reompliment de terres margoses clares.

Sondatge C

Presentava unes dimensions de 120 x 120 cm, amb una profunditat màxima de 40 cm. En aquest cas es tractava del sòl geològic de margues miocenes sobre el qual s'assentava el mur que serveix de mitgera i la base de l'arc apuntat de tosca abans esmentat.

POUS NEGRES

Sens dubte, les estructures més interessants descobertes i excavades al solar corresponien als pou negres localitzats a l'àmbit VI. Aquestes estructures de planta circular i desenrotllament vertical, apareixen excavades sobre el sòl natural de margues blanquinoses. La concentració d'aquestes quatre estructures, de cronologies dispars, dins un mateix àmbit, ens fa pensar en la utilització continuada d'aquest espai com un pati o un àmbit semicobert, si més no a partir de la segona meitat del segle XV.

Pou 1

Denominat UE 3, és una estructura de planta circular d'uns 140-130 cm de diàmetre, excavada sobre el sòl geològic, amb una profunditat màxima de 170 cm. En superfície, el pou presentava una capa/tapadora (UE 4) formada per blocs calcaris de dimensions considerables, travats amb morter de calç. Aquesta tapadora del pou negre fou construïda per a servir de seient o base al mur mestre de la casa que hem batejat com UE 7. Per sota de la UE 4, que presentava una gruixa aproximada de 40 cm i cobria aproximadament les 2/3 parts de la boca circular del pou, es definia un reompliment de terres soltes margoses (UE 5), de coloració grisenca amb còdols/rungles, alguns blocs calcaris, restes de carbons i fragments ceràmics, que foren especialment nombrosos en els primers 20 cm de la capa. Vers els 120 cm de fondària, el reompliment, hi mostrava una concentració més notòria de grans blocs de pedra, restes de morter de calç i altres indicis que semblaven correspondre a enderrocs d'edificis. Aquesta bossada, amb menys restes ceràmiques, no mostrava cap diferència a nivell cronològic amb els materials de la part superior de la unitat. Tanmateix, hem considerat aquest nivell d'enderrocs abocats, com la base de la UE 5. Per sota d'aquest conjunt d'enderrocs, es va definir una capa de terres soltes amb abundants detritus que ens han fet considerar-la com una nova unitat UE 6. Aquesta capa, en realitat la base del pou negre on es concentraven els detritus i la matèria orgànica, presentava uns materials ceràmics coetanis (o gairebé) als que trobàvem a la UE 6, ara però més abundants percentualment. Presentava una potència d'uns 30-40 cm.

Pou 2

Aquest pou es situava a només 25-30 cm del Pou 1, en direcció nord-oest. Les seues característiques són ben semblants a les del pou veí, tractant-se d'una

estructura circular d'uns 115-110 cm de diàmetre, excavada també sobre les margues blanquinoses, de base plana i amb una profunditat màxima de 190 cm sobre el nivell de superfície. També en aquest cas el pou havia estat cobert o tapat per una capa (denominada UE 7) de blocs, fragments de teula i rejola i fragments ceràmics que foren travats amb un morter de calç de tonalitat rosada.

Aquest element, que segellava completament el contingut del pou, presentava uns materials ceràmics que ens permetien datar la seua construcció al segle XVIII, probablement durant la segona meitat. Ben segurament, aquesta sòlida tapa, va ser construïda per tal d'evitar moviments del mur que va ser bastit damunt i que definia el que anomenem àmbit VI, coincident amb l'àrea de la cuina. Per sota d'aqueix element (UE 7), trobarem un conjunt de terres de coloració clara, caracteritzades per l'important contingut en margues, però de composició general heterogènia, que denominem UE 8. De fet, l'excavació mostrava una mena de disposició estratigràfica més o menys horitzontal, on hi trobàvem capes més blanquinoses (amb major presència de margues) i altres més fosques per la presència de restes orgàniques. També en algun cas apareixien materials procedents d'enderrocs, com ara és un gran bloc carejat quadrangular de pedra viva. Aquesta unitat no va oferir molts materials ceràmics.

A partir dels 50 cm de profunditat, aquesta unitat, tot i no presentar canvis substancials pel que fa a la seua composició, mostrava una sèrie de materials arqueològics que clarament corresponien a datacions d'època medieval, mentre que la part immediatament superior del reompliment del pou (és a dir, allò que anomenem UE 8) apareixien algunes ceràmiques, que potser per contaminació de la moderna UE 7 ens feien pensar en una datació més tardana per aquest conjunt. Això feu que ens decidirem a crear una nova unitat que vàrem anomenar UE 9. L'excavació de la UE 9 va tornar a mostrar canvis substancials de composició, però no cronològics, a la base del pou, on aparegué un nivell de detritus d'uns 30 cm de potència amb restes de fauna i àdhuc ceràmiques.

També ara, cal explicar aquest darrer nivell de reompliment del pou com el procés natural de funcionament d'aquests pous negres, amb els detritus i altres matèries orgàniques concentrades a la base. D'aquest conjunt de terres de coloració marró fosca, ha estat possible destriar (i recuperar mostres) de llavors o pinyols de raïm.

Pou 3

A escassa distància dels anteriors pous (a uns 80 cm del Pou 2, aproximadament), ara però en direcció oest, s'hi localitzà un altre pou excavat a la gleba. Aquesta estructura té forma lleugerament el·líptica, amb unes dimensions aproximades de 100 x 90 cm. Potser, la característica que singularitza aquest pou, des dels seus inicis, és l'abundància de materials ceràmics que mostraven però, un ventall cronològic molt més tardà que els anteriors, probablement emmarcat a finals del segle XVIII. Aquest reompliment ha estat anomenat UE 10, unitat formada per margues blanquinoses, restes ceràmiques i altres aportacions de l'activitat humana (ossos, etc.). Aquest pou, tindria una profunditat màxima indeterminada, però amb certesa superior als 2 m (de fet, la presència d'aigua ens va fer desistir de continuar l'excavació).

Pou 4

A uns 150 cm de l'anterior Pou 3, es va localitzar un nou pou negre situat justament per baix del mur mitger de l'edifici, a l'extrem nord-oest. Els riscos que suposava l'excavació d'aquesta estructura, així com la modernitat dels seus materials (finals del segle XIX - segle XX), ens feu desistir de buidar els seus rebliments. Al marge d'aquestes estructures, practicarem un petit sondatge dins l'àmbit del celleret situat a l'extrem nord-est del solar, estructura recent, que havia estat reomplida cap a mitjans del segle XX.

CONCLUSIÓ

A mena de conclusió, podem dir que l'excavació d'aquest solar ens ha permés, a més de recuperar un important conjunt ceràmic d'època medieval i moderna –dipositat al Museu Arqueològic i Etnogràfic Municipal de Xàbia–, descobrir diverses estructures (pous negres) amb una àmplia cronologia que arrancaria de l'època baixmedieval i que arribarà als nostres dies. S'evidenciava, així, l'ampliació del recinte medieval fundacional a partir del segle XV, ocupant els espais emmarcats per les actuals rondes que circumden la vila.